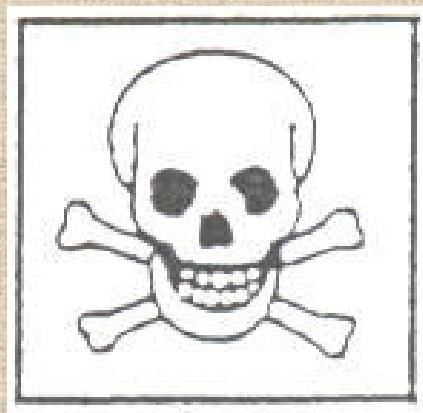

NEBEZPEČNÉ LÁTKY V CHEMICKÉ LABORATOŘI

- **Výukový text**
- **Soubory testů**

Hana Matějková

Vedoucí práce: Hana Čtrnáctová

Hlavní konzultant: Marie Vasileská

OBSAH CVIČEBNICE

1.	ÚVOD.....	5
2.	PRÁVNÍ PŘEDPISY.....	6
2.1	Co říká zákon	6
2.2	Základní pojmy.....	6
2.3	Rozdělení (klasifikace) nebezpečných látek a nebezpečných přípravků	7
3.	VYBRANÉ NEBEZPEČNÉ LÁTKY	18
3.1	Prvky a anorganické sloučeniny.....	18
3.2	Organické sloučeniny.....	27
3.3	Organokovové sloučeniny.....	34
3.4	Přírodní látky.....	35
4.	POUŽÍVÁNÍ NEBEZPEČNÝCH LÁTEK	37
4.1	Omezení pro žákovské experimenty vyplývající z věku žáků.....	37
4.2	R-věty, S-věty a koncentrační limity.....	38
4.3	Bezpečnost práce v chemické laboratoři.....	41
4.4	Bezpečnostní list.....	47
5.	TESTOVÉ SOUBORY	48
5.1	Výbušné látky.....	48
5.12	R-věty a S-věty.....	104 atd.
5.13	Komplexní úlohy	110
6.	SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY	135

CO ŘÍKÁ ZÁKON ?

➤ **Zákon č. 356/2003 Sb. O chemických látkách a chemických přípravcích a o změně některých zákonů**

(1) Tento zákon upravuje v souladu s právem Evropských společenství práva a povinnosti právnických osob a podnikajících fyzických osob při klasifikaci a zkoušení nebezpečných vlastností, balení a označování, uvádění na trh nebo do oběhu a při vývozu a dovozu chemických látek a chemických přípravků, při oznamování a registraci chemických látek, a vymezuje působnost správních orgánů při zajišťování ochrany zdraví a životního prostředí před škodlivými účinky chemických látek a chemických přípravků...

Zákon tedy stanovuje pravidla jakéhokoliv zacházení s nebezpečnými látkami. Kromě práce v laboratoři je to jejich třídění (klasifikace), označování nádob výstražnými symboly a obchodování s nimi...

➤ **Zákon č. 258/2000 Sb. O ochraně veřejného zdraví.**

Změna zákona o ochraně veřejného zdraví:

➤ **Zákon č. 125/2005 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 120/2002 Sb. a některé další zákony**

KLASIFIKACE NEBEZPEČNÝCH LÁTEK

1) Výbušné látky E

(Obr. 1: Výbušné látky, Příloha 4 k nařízení vlády č. 25/1999 Sb.)

Jsou pevné, kapalné, prstovité nebo gelovité látky a přípravky, které mohou exotermně reagovat i bez přístupu vzdušného kyslíku, přičemž rychle uvolňují plyny a které, pokud jsou v částečně uzavřeném prostoru, za definovaných zkušebních podmínek detonují, rychle shoří nebo po zahřátí vybuchují.

Symbol „E“ je zkratka z anglického slova „explosive“. Výbušné (explozivní) látky i bez přístupu kyslíku exotermně reagují, přitom rychle hoří a vybuchují nebo uvolňují výbušné plyny.

Příklady výbušných látek: dichroman amonný, oxid chloričitý, nitrocelulóza, trinitrofenol (kyselina pikrová), trinitrotoluen, trinitroglycerin, (azid olovnatý, trinitrobenzen, trinitroresorcin, trinitroxylem, dinitroglykol)

VYBRANÉ NEBEZPEČNÉ LÁTKY

Fosfor (P)

Bílý fosfor (P_4) je vysoce toxický a vysoce hořlavý, protože je samozápalný již při pokojových teplotách. Popáleniny fosforem se velmi obtížně hojí. Smrtná dávka bílého fosforu je 70 mg. Akutní otrava se projevuje pálením hrdla a bolesti břicha. Poškozuje játra, ledviny a nervovou soustavu. Při dlouhodobém vystavení působení bílého fosforu se dostavují krvavé průjmy, odbourávají se kosti, typická je nekróza dolní čelisti. Dříve se používal k výrobě zápalek. Dospělý člověk by zahynul po požití asi 50 hlaviček dříve vyráběných zápalek. V dnešní době se k výrobě zápalek a škrtek používá netoxická červená modifikace fosforu, ale pozor i ta může být znečištěna fosforem bílým.

Kyselina fosforečná (H_3PO_4) patří mezi látky žiravé. Její estery (organofosfáty) jsou neurotoxické, porušují přenos nervového vzruchu. Také ničí ledviny, játra, ukládají se v organismu a způsobují hubnutí a vypadávání vlasů a zubů.

Prach superfosfátu (hydrogenfosforečnan vápenatý, $CaHPO_4$) a chloridy fosforečný (PCl_5) a fosforitý (PCl_3) silně dráždí oči, pokožku a dýchací cesty.

TESTOVÉ SOUBORY

5.1 VÝBUŠNÉ LÁTKY

Úloha 4

2b

Alfred Nobel provedl v roce 1867 přidavkem různých látek (KClO_3 , NaNO_3 , dřevěných pilin, sazí) stabilizaci určité látky a vynalezl tak trhavinu dynamit. O kterou látku se jedná?

- A) kyselina pikrová
- B) ethylenglykol
- C) glyceroltrinitrát
- D) 2,4,6-trinitrotoluen

Úloha 18

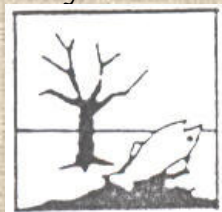
max. 3b

Na štítku lahve s dichromanem amonným najdeme tři níže uvedené výstražné symboly a piktogramy (tj. velká písmena, která označují nebezpečné vlastnosti). Přiřaďte každému grafickému výstražnému symbolu 18.1 – 18.3 odpovídající piktogram z možností A – E.

18.1

18.2

18.3

A) – N

B) – O

C) – E

D) – C

E) – T+

(Obr. 12: Grafické symboly nebezpečných látek, Příloha 4 k nařízení vlády č. 25/1999 Sb.)

ŘEŠENÍ ÚLOH

Řešení:

Číslo úlohy	Správné řešení	Navržené body
1	B	2 b
2	C	2 b
3	A	2 b
4	C	2 b
5	D	2 b
17	17.1 C	3 body/ 3 správná přiřazení
	17.2 D	2 body/ 2 správná přiřazení
	17.3 B	max. 3 b
18	18.1 C	3 body/ 3 správná přiřazení
	18.2 A	2 body/ 2 správná přiřazení
	18.3 E	max. 3 b
		max. 46 b

KOMPLEXNÍ ÚLOHY

5.13.2 KOMPLEXNÍ ÚLOHA II

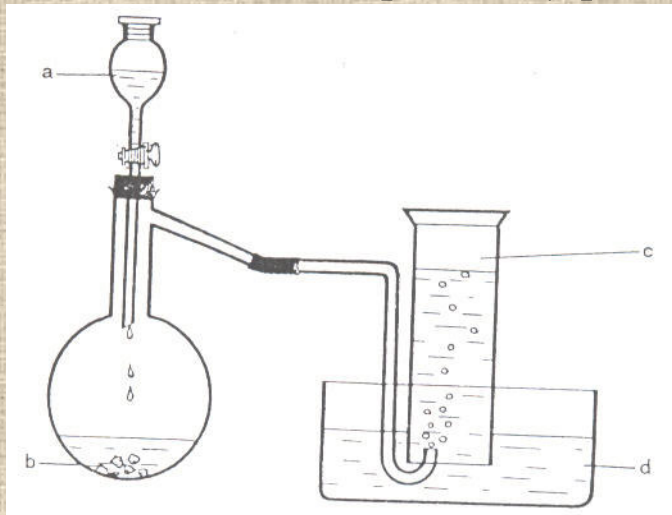
Při probírání látky „Sloučeniny dusíku“ demonstroval vyučující žákům následující pokus. Nejprve sestavil níže zobrazenou aparaturu pro vývoj plynu. Do baňky nasypal hoblínky červeného kovu a do dělicí nálevky nalil 30 % roztok kyseliny. Kyselinu pak přikapával ke kovu v baňce a opatrně směs zahříval. V baňce vznikala světle modrý roztok a vyvíjel se bezbarvý plyn. Unikající plyn jímá učitel nad vodou do válce. Válec plný bezbarvého plynu překryl hodinovým sklíčkem a válec vyndal z vody. Poté co sklíčko odklopil, získal unikající plyn hnědou barvu. Celý pokus prováděl učitel v digestoři, protože pracoval s některými nebezpečnými látkami. S pomocí popisu pokusu a uvedených schémat zodpověz otázku a vyřeš úkoly týkající se látek, které se v pokusu vyskytovaly.

Schéma přípravy nebezpečného plynu

KOMPLEXNÍ ÚLOHY

Obr.14: Schéma aparatury pro vývoj plynu

(Obr. 169, str. 86, Beneš aj. 1993)

Úloha 1

max. 4b

Do uvedeného schématu přípravy nebezpečného plynu doplňte vynechaný kov (1.1), kyselinu (1.2) a plyn (1.3). Rovnici správně vyčíslete.

Úloha 2

max. 4b

Ve schématu aparatury pro vývoj daného nebezpečného plynu doplňte správné názvy reaktantů (a, b), název vznikajícího produktu (c) a media, nad kterým se jímá plyn (d).

KOMPLEXNÍ ÚLOHY

Úloha 3

2b

K částem aparatury označeným 1.3 – 3.3 přiřaďte z možností A – E látku, která v nich při přípravě plynu převažuje.

3.1	válec (po přípravě)	A)	kyselina dusičná
3.2	frakční baňka (před přípravou)	B)	kyselina dusitá
3.3	dělicí nálevka (před přípravou)	C)	měď
		D)	oxid dusnatý
		E)	oxid dusičitý

Úloha 4

2b

Vyberte dva nebezpečné plyny, které postupně vznikají při pokusu, a jejich společné označení.

- A) N_2 , NO = nitrozní plyny
- B) NO, NO_2 = nitrozní plyny
- C) N_2O , NO_2 = rajské plyny
- D) N_2O , NO = rajské plyny

ŘEŠENÍ KOMPLEXNÍ ÚLOHY

Řešení:

Číslo úlohy	Správné řešení	Navržené body
1	1.1 3 Cu 1.2 8 HNO ₃ 1.3 2 NO	max. 4 body 1 bod za každou látku a vyčíslení
2	a k. dusičná b měď c ox. dusnatý d voda	max. 4 body 1 bod za každou látku
3	3.1 D 3.2 C 3.3 A	3 body/ 3 správná přiřazení 2 body/ 2 správná přiřazení max. 3 b
4	B	2 b

Děkuji za pozornost !!!

